

Vad är sanning?

Pilatus nästan uppgivna fråga till Jesus har inte förlorat sin aktualitet. Tvärtom, den är i dag mer aktuell än den varit på länge. Hur man hanterar den tycks utgöra något av ett vägskäl i samtida teologi. För att inte trivialisera sanningsfrågan måste man vinnlägga sig om att diskutera den ur flera olika perspektiv. Den är inte så lätt att besvara som att man tror sig kunna läsa som det står.

Sanning kan diskuteras utifrån vidare och snävare kategorier. I vid bemärkelse är sanning motsatsen till det falska, där sanning uttrycker det som är äkta och gott. Man kan tala om ett gott liv eller ett äkta konstverk. Det förra kan till viss del fastslås utifrån objektiva kriterier, men är samtidigt en fråga för var och en att bedöma. Vad som är ett äkta konstverk handlar å ena sidan om fakta om verkets ursprung, å den andra om ifall konstverket talar till människor.

I snäv bemärkelse handlar sanningsfrågan om bestämningar, dels av omdömen och föreställningar, också religiösa, dels av språkliga utsagor. Det finns en rad sanningsteorier.

Enligt *korrespondersteorin* är det sant som svarar mot vad som utsägs.

Koherensteorin handlar om sammanhängande system där de enskilda satserna/teserna är koherenta och inte motsäger varandra.

Enligt *evidensteorin* är det sant som kan visa sig genom erfarenhet.

Den *pragmatiska sanningsteorin* menar att det är sant som visar sig fungera och är nyttigt.

Det är inte ovanligt att till teorier om sanningen foga krav på folkligt instämmande. Detta har gett upphov till *konsensusteorin* enligt vilken det är sant som man kan komma överens om. I sin mer extrema form innebär denna att sanning görs till något relativt. »Min Sanning» heter ett program i SVT, i vilket kändisar får redogöra för sina privatliv och sina karriärer. Programtiteln anger att sanningen är subjektiv. Det som är sant för mig är inte nödvändigtvis sant för dig.

Så långt har vi rört oss från teorier som hävdar existensen av en åtkomlig sanning till teorier som egentligen inte erkänner sanning som en objektiv kategori. Nästa steg är *nihilism*, som avvisar alla sanningsanspråk.

Frågan om sanning har med språket att göra. Om inte språket förmår att uttrycka verkligheten blir det ganska meningslöst att tala om sanning. Här står en realistisk språk- och verklighetsuppfattning mot en skeptisk, som menar att saken i sig är oåtkomlig. Våra begrepp är bara namn utan egentlig beröring med verkligheten.

Den samtida teologin *à la mode* är inte sanningsrelativistisk. Den är snarare helt godtycklig i fråga om vilka sanningar den hävdar. Beslut sprungna ur en demokratisk process anses van-

ligtvis uttrycka en mycket hög grad av sanning, i alla fall fram till dess att ett nytt beslut är fattat. Traditionell teologi anses däremot endast till vissa delar uttrycka sanning, sådant som det dubbla kärleksbudet och att Gud är kärlek.

När traditionella kristna utsagor och trossatser måste relativiseras, exempelvis Jesu börd (jungfrufödelsen), brukar man framhålla att det religiösa språket är annorlunda eller har en annan funktion. Det är en bedräglig uppfattning. Anser man att trons värld är en annan än den som alla människor lever i behöver man fräscha upp sin inkarnationsteologi.

Oavsett sammanhang, kyrkliga eller andra, bärs vissa utsagor fram av ett poetiskt eller rent av musikaliskt språk. Andra utsagor eftersträvar exakthet, dvs. de utgår från principen att alla påståenden för att vara meningsfulla måste kunna konstateras vara antingen sanna eller falska. Bibelns texter är ett bra exempel på denna mångfald. Vissa texter är mytiska, andra poetiska, medan vissa så exakt som möjligt söker definiera och förtydliga.

Trosbekännelserna eftersträvar exakthet. De kom till i konfliktsituationer där avgörande sanningar stod på spel. Påstår man att trosbekännelserna är relativa och poetiska och ska förstås på det sättet, är man inte bara okunnig. Man far bevisligen med osanning.

Den typ av godtycke och ibland sanningsrelativism som präglar nutida svenskkyrklig teologi är till sin natur upplösande. Det blir till slut inte möjligt att skilja kristen tro från annan tro. Då finns det skäl att framhålla distinktionen mellan *fides qua*, att tro, och *fides quae*, det jag tror på. Trosakten kan omfatta vad som helst; tro på reinkarnation, tro på helvete, tro på vissa rasers överlägsenhet, tro på att morgondagen ger bättre väder. Detta har inte nödvändigtvis något med den kristna trons innehåll att göra. Tro och andlighet måste kvalificeras för att uttrycka kristendomens *fides quae*. Således existerar det inte någon kristen tro vid sidan om det kristna dogmat.

Samtidigt som sökandet efter sanning är gemensamt för alla människor är det uppenbart att alla sanningsteorier inte är applicerbara på teologin. Den kan exempelvis inte uttryckas i matematiska satser. I själva verket är den kristna trons sanningsanspråk större. Sanningsanspråken i kristen tro vilar på och utgår från att den historiske Jesus är den preexisterande Sonen, född i tiden av Maria, död, uppstånden och himlafaren. Anspråken begränsas inte till sanningen om enskilda naturlagar utan är en helhetsutsaga om universum, om Gud, om livets och skapelsens mål och mening. Dessa anspråk hänger helt samman med kristologin.

Det måste vara kyrkans – och alla ämbetsbärares – utgångspunkt att Jesus Kristus, den osynlige Gudens avbild, är den han säger sig vara: vägen, sanningen och livet. Inkarnationen innebär att Sanningen blev människa, och att all sanning sådan den mänskligt går att erfara relaterar till honom. Därför finns sanning också utanför kyrkan, i andra religioner, men den sanningen är fortfarande helt beroende av Kristus som inkarnerad, närvarande om än fördold. Att inte kunna erkänna Kristus som Sanningen eller hålla före att han är en sanning bland andra, eller inte ens det, är att rycka undan den kristna trons grunder.

Kristen tro bär tydliga och omfattande sanningsanspråk. Dessa hänger samman med Jesu egna anspråk. Utan att hävda dessa faller kristen tro samman i mer eller mindre sofistikerade åsiktsfragment, tolkningar och dagsländor.

Den kristna tron är inte skild från tillvaron i övrigt. Den har inga egna regler, inget eget språk. När den uttalar sig om skapelsen och människans situation och behov är anspråken universella. Det sker i trygg förvissning om att all sanning, vetenskaplig och religiös, är en och densamma, och den relaterar till honom som är Sanningen. *Gratiæ Veritas Naturæ* – sanningen genom Guds nåd och naturen. Detta skapar inte trångsynthet och exklusivism utan möjlighet att tillsammans med andra söka den sanning som är inkarnerad i skapelsen.